

ствия кризисным явлениям существует угроза крена к расширению применения публичного права в ущерб частному. Юридическая наука в данном случае может реально способствовать решению стоящих задач сбалансированного применения частного (в том числе правотворчества, правосудия и иного воздействия на субъектов рынка) и публичного регулирования рынка, если ее наработки будут учитываться в процессе правотворчества и правоприменения.

<http://edoc.bseu.by:8080> *І.У. Вішнеўская, канд. гіст. навук, дацэнт
БДЭУ (Мінск)*

«КУРС КРЫМІНАЛЬНАГА СУДАВОДСТВА» І.Я. ФАЙНЦКАГА ЯК КРЫНІЦА ПАЛІТЫКА-ПРАВАВОЙ ДУМКІ КАНЦА ХІХ — ПАЧАТКУ ХХ СТ.

Навуковыя інтарэсы Івана Файнцкага, вядомага расійскага вучо-нага-юрыста беларускага паходжання, былі ў галіне крымінальнага права і крымінальнага працэсу. Найбольш вядомыя творы права-знаўцы: «Вучэнне аб пакаранні ў сувязі з турмазнаўствам» (1889); «Курс крымінальнага судаводства» (1884); «Курс крымінальнага пра-ва. Асаблівая частка — замах на асобу» (1916).

«Курс крымінальнага судаводства» быў першым навуковым дасле-даваннем і адначасова падручнікам у галіне крымінальнага працэсу, які да сённяшняга дня застаецца непераўздытным класічным узорам сістэматызаванага выкладання тэорыі і практыкі крымінальнага суда-водства. У гэтай працы аўтар прапанаваў параўнальны аналіз крымі-нальна-працэсуальнага права ўсіх часоў і народаў. У кнізе раскрываюцца галоўныя працэсуальныя паняцці, аналізуюцца асноўныя формы крымінальнага працэсу, выкладаецца тэорыя судаводства. Права-знаўца падрабязна спыняецца на формах пабудовы абвінавачання, аба-роны, аналізу пытанні грамадзянскага іску ў крымінальным працэсе, раскрывае тэорыю доказаў і асноўныя стадыі судаводства.

Параўноўваючы грамадзянскае і крымінальнае судаводства, Фай-ніцкі адзначае, што цывільная справа мае сваім прадметам прыватны інтарэс, таму яе ўзнікненне, рух і прыпыненне могуць быць цалкам прадстаўлены прыватнаму вырашэнню. У той жа час крымінальная справа ёсць справа аб прымяненні пакарання да крымінальнага злачынцы. У разглядаемы перыяд крымінальнае віна страціла прыватны характар, які яна мела ў старажытныя часы. Яна забараняецца і кара-ецца ў імя агульнадзяржаўных інтарэсаў. Пакаранне з'яўляецца ўжо не проста актам прыватнага задавальнення пацярпеўшага, а функцыяй дзяржавы. Файніцкі быў упэўнены, што дзяржаўныя інтарэсы патра-буюць, каб у працэсе крымінальна-судовага разбіральніцтва адбывала-ся правільнае прымяненне крымінальнага закону шляхам поўнага рас-крыцця ісціны, бо пакаранне невінаватых шкодзіць дзяржаве яшчэ больш, чым непакаранне вінаватых. Таму, на думку Файніцкага, дзяр-

жава павінна абмяжоўваць у крымінальным працэсе самавольства бакоў, якое накіравана на задавальненне прыватнага інтарэсу абвінавачвання або апраўдання.

Вучоны звязваў пабудову крымінальнага судаводства са становішчам асобы ў дзяржаве. Пры абсалютызме і бюспраўі асобы ў дзяржаве абвінавачаны робіцца прадметам даследавання і не мае правоў стараны працэсу. Чым больш свабоднай будзе асоба ў дзяржаве, тым паўнапраўней стане абвінавачаны ў крымінальным працэсе. Ён з'яўляецца стараной у справе да таго моманту, пакуль не будзе даказана яго віна. Файніцкі адмоўна ставіўся да фармальнай ацэнкі доказаў і лічыў, што яна супярэчыць крымінальна-судоваму парадку, звязвае суд наперад устаноўленымі правіламі, якія не могуць ахапіць усёй разнастайнасці духоўнага жыцця чалавека і таму шкодныя для правасуддзя.

Файніцкі звяртаў увагу на тое, што крымінальны працэс мае высокую палітычнае значэнне ў дзяржаве, таму што яго сутнасны змест глыбока ўздзейнічае на правы і свабоды чалавека. Разам з тым правазнаўца папярэджаў, што крымінальны працэс не павінны ператварацца ў палітычную зброю. «Правасуддзе — вышэйшая і нават адзіная палітыка ўсялякага суда ўвогуле, і крымінальнага ў асаблівасці», — рабіў выснову І. Файніцкі.

Вучоны-юрыст высока ацэньваў «судовыя ўставы 1864 года» і адзначаў, што праз іх дзяржава імкнецца замацаваць і развіць інтарэсы праўды і справядлівасці. Ён быў упэўнены, што судовыя ўставы сведчаць аб павароце расійскага грамадства «ад парадку паліцэйскага да парадку прававога, ад урадавай апекі да сістэмы самастойнасці і самадзейнасці народнай» і звязваў з імі агульны ўздым юрыдычнай думкі ў Расіі.

І.Н. Файніцкаму неаднаразова прыходзілася абараняць ідэі, абвешчаныя судовай рэформай, і заставацца пры асабістай думцы. Ён рэзка асудзіў усе спробы рэвізіі Устава крымінальнага судаводства.

Значную ўвагу ў сваёй кнізе Файніцкі ўдзяліў суадносінам судовай улады з іншымі галінамі дзяржаўнай улады. Важнейшай функцыяй судовай улады як улады дзяржаўнай ён лічыў «абавязак несці правасуддзе насельніцтву». Усе асобныя віды дзяржаўнай улады (Файніцкі называе заканадаўчую, урадавую і судовую) накіраваны на дасягненне агульных мэт дзяржавы. Судовая ўлада, атрымаўшы «права існавання ў законе», служыць закону і захоўвае інтарэсы ўрадавай улады. Файніцкі дае сваё разуменне праблемы падзелу ўлад. На нашу думку, трэба пагадзіцца з высновай даследчыка аб тым, што нельга механічна размяжоўваць асобныя галіны ўлады, бо дзяржава — гэта арганічнае цэлае, а ўлада дзяржавы — не сукупнасць улад, а адзіная ўлада, якая выяўляецца ў розных сферах. Адрозненне сфераў звязана з адрозненнем задач дзейнасці, яе прыёмаў і напрамкаў. Існаванне заканадаўчай улады выклікана неабходнасцю агульнага нарміравання адносін у грамадстве, судовая — неабходнасцю вырашэння сутыкненняў, якія сустракаюцца ў грамадскіх адносінах, урадавая — неабходнасцю вырашаць пытанні ўнутранай і знешняй палітыкі. Таму, падзяліўшыся, кожная з дзяр-

жаўных улад не з'яўляецца асобнай і незалежнай ад іншых сілаю, наадварот, усе яны зыходзяць з агульнай дзяржаўнай волі і падпарадкоўваюцца ёй.

Як бачым, кніга І.Я. Файніцкага «Курс крымінальнага судаводства» з'яўляецца і сёння каштоўнай крыніцай вывучэння некаторых праблем тэорыі дзяржавы і права, тэорыі і гісторыі крымінальна-працэсуальнага права. У ёй узняты таксама многія праблемы юрыдычнай этыкі, якія і ў нашы дні не страцілі сваёй актуальнасці і навуковай значнасці.

*Е.А. Волк, аспірант
БГУ (Мінск)*

МЕСТО МЕЖДУНАРОДНЫХ ДОГОВОРОВ В СИСТЕМЕ ИСТОЧНИКОВ ТРУДОВОГО ПРАВА

Среди источников трудового права Трудовой кодекс Республики Беларусь (далее — ТК) в ст. 7 международных договоров не упоминает. В указанной статье перечислены Конституция, ТК и другие акты законодательства о труде, коллективные договоры, соглашения, локальные нормативные правовые акты, трудовые договоры. В свою очередь ст. 8 ТК определяет правила применения международных договоров в регулировании трудовых отношений.

Вступившие в силу международные договоры признаются частью действующего на территории Республики Беларусь законодательства (ч. 2 ст. 8 ТК) и, как правило, подлежат непосредственному применению. Однако необходимо определить место, которое международные договоры занимают в системе национального законодательства.

В ч. 2 ст. 20 Закона «О нормативных правовых актах Республики Беларусь» от 10 января 2000 г. указывается, что международный договор имеет силу того нормативного правового акта, которым выражено согласие Республики Беларусь на обязательность для нее соответствующего международного договора. Некоторые авторы, например Л.В. Павлова, скептически относятся к этому правилу. Несмотря на то что речь идет о международных договорах, которые должны исполняться, нельзя все договоры поставить на одну ступень в системе законодательства. Республика Беларусь заключает договоры на различных уровнях; соответственно предусмотрены разные способы имплементации международных норм. К примеру, межведомственный договор не может быть выше закона, так как органы власти, уполномоченные заключать международные договоры, обладают ограниченной компетенцией, предоставленной высшими органами государства; они вправе представлять интересы государства только в отдельной сфере. На наш взгляд, международные договоры необходимо ставить выше акта, которым выражено согласие на его обязательность, либо выше акта, который вправе издавать лицо (орган), подписавшее данный международ-